

-vainen -johdannaisista.

Eräs kirjailija luonnehti adj:na käytetyn *-va* -tunnuksellisen partisiipin ja siitä johdetun *-inen* -johtimellisen adj:n eroa seuraavilla lauseilla: »Maassa ja maan rajojen ulkopuolellakaan ei liene ainoatakaan suomalaista, joka ei oivaltaisi, mikä ero on sanontatavoilla *kuoleva ihminen* ja *kuolevainen ihminen*. Kun professori Eskola julkaisi maapallon vaiheita koskevan viehättävän teoksensa, hän pani sille nimeksi: *'Muuttuva maapallo'*; jos nummisuutarimestari Topias olisi kirjoittanut mietelausekokoelman, niin nimenä olisi välttämättömästi ollut *'Muuttuvainen maailma'*. Jo näistä esimerkeistä havaitaan, että pitempi muoto on arkaistinen, vanhastava, runollinen, kirkollinen — yleensä *käsitteellinen*; lyhyt (varsinainen partisiippi) on asiallinen, kouraantuntuvampi. Ihmismieli on *taipuvainen* kaikenlaiseen riettauteen, meltorauta on helposti *taipuvaa*.»

Kirjoittajan sanat »arkaistinen, vanhastava», joita hän käyttää *-vainen* ~ *-väinen* -johdannaisista, sisälsivät minulle uutta, jotakin, jota en ollut itse huomannut. Kun kirjailijoilla on herkempi tyylintaju kuin itselläni, aloin asiaa vähin tarkkailla lukeissani nykyaikana kirjoitettuja tai painettuja kirjoja. Havaitsin Rafael Koskimiehen »Elävässä kansalliskirjallisuudessa» tällaisia esim.: »se on kertomus kahden *rakastavaisen* toisensa löytämisen nautinnosta»; — »Leinossa tapahtuu - - - kehitys polee-

mikosta *suvaitsevaiseksi*, ihmisystävälliseksi humanistiksi»; — »Kilpi sanoo kerran olleensa *tottelevainen* meedio noiden muistojen käsissä»; — »hän on varsin *riippuvainen* edellisen [miespolven] ihanteista»; — V. A. Koskenniemen »Vuosisadan alun ylioppilaassa»: »olympolaiset aikoinaan *kuolevaisten* keskuudessa»; — »en ollut kyllin *vastaanottavainen* todellisille avuille»; — »seurustelussaan - - - hän oli kyllin *pidättyväinen*»; — Isossa tietosanakirjassa: »*helluvainen*, erinäisillä nautaroduilla varsin selvä ihopoimu, joka ulottuu rinnasta kaulaa pitkin leuanalustaan saakka»; — »täytyi muka säätää *pysyväinen*¹ järjestys yleisten valtakunnanlakien säätämiseksi»; — »Kahta geometristä kuviota sanotaan suoraan *yhteneväiseksi*, jos ne voidaan siirtää siten, että ne täydellisesti yhtyvät»; — »*Imettäväiset*, nisäkkäät (Mammalia), selkärankaisluokka»; — E. N. Setälällä »Suomen kieliopissa»: »Sanaa, joka kuuluu johonkin paradigmaan, sanotaan *taipuvaiseksi*»; — »Demonstratiivipronominit (*osoittavaiset*)»; »Interrogatiivipronomineja (*kysyväisiä*)»; — Martti Rapolalla (»Kieli elää») esim. »Kansan ihmiselle kaikki *olevainen* ilmenee - - - jonkin muun 'näköisenä'»; — »Agricola käyttäit sitä (adj:ia *jalo*) yleisesti kaikenlaisista *näkyväisen* maailman asioista»; — »*tyytyväinen* on ennen kaikkea ollut se, jonka *vat*sa on ollut täynnä»; — Kai von Fieandtilla (»Lauma ja yksilö»): »primäärinen arvojärjestys ei yleensä ole

pysyväinen»;¹ — »myös johto vakiintuu saman henkilön käsiin, tulee *pysyväs-johtaja*»; — Eino Leinolla esim. »Paha oli maailma minulle, pahempi impi *ilkkuvainen*, pahin syyllinen sydämein»; — »En ole hyvä, en paha; olen lapsi *laulavainen*, laulun lapsena pysynkin»; — »älköhöt juhliko jumalat kera kansan *kuolevaisen!*»; — Hilja Haahdella (»Sammatin sisarukset»): »Hän oli aina säyseä ja *huomaavainen*»; — »tämäpä [rouva] oli-kin sitä touhukkaampi ja *määräväisempi* [luonteeltaan]»; — »hän oli *uskovainen* vanhus»; — »Uusi emäntä oli hieno ja varmaankin *vaativainen*»; — Maila Talviolla (1947): »Hän esiintyi - - - aina hyvätuulisena, *auttavaisena*»; — »Brugmann oli herkästi *loukkaantuvainen* - - -»; — »J. H. Erkko, tuo hyvänthahtoinen kunniamies ja ainaisessa Aino-kaipuuksaan *kulkevainen*, kohtasi Onervan meillä»; — Veikko Pirilä (Terveydenhoitolehdessä v. 1948): »luonnossa kehitty-y yliherkkyys yleensä vain siihen *tai-puväiselle*»; — Serp (Hels. Sanomissa 1947): »Olemmehan *oppivaisia ja tottelevaisia* lapsia»; — »mikä johtuu *jatkuvaisuuden* laista»; — Hels. Sanomat 1947: »Mikäli yhtiön *kannattaavuus* aiotaan taata, on vuokrat vahvistettava ehdotusten mukaisesti»; — Kotimaa 1947: »kirkko on ihmisten yhteys, siis *erehtyväinen*»; — »Hän oli aina nöyrä, *anteeksiäntävainen ja rakastavainen*»; — Paavo Kiuru: »eikös se [keisari] ole luonoltaan sellainen *suostuvainen* mies».

Näissä ja luettelematta jättämissäni-kään tapauksissa en voinut huomata vanhanaikaisuuden leimaa, en vanhan-aikaisen tyylin jäljittelyä enkä muuta vanhentuneen makusuunnan mukai-suutta. Sanonta on käsittäkseni nyky-aikaista, *-vainen* -loppuisien sanojen mer-

kitykset elävää nykykieltä. Pikemmin-kin saattoi sitä havaita, että *-vainen* -johdannaisten joskus tarkoitti vain tilapäis-tä, hetkellistä mielentilaa, esim. »He-lena kuunteli *tarkkaavaisena*» (Paavo Kiuru, pappi); — »joukko poistui *mieltiväi-senä* - - - hautausmaalta» (Inkeri Taube); — »Näitä vihkoja ei saa polttaa, Tekla sanoi harvinaisen *päättäväisesti*» (Hilja Hahti). — »Hyvällä mielellä isä ja tytär lähtivät ja *tyytyväisinä* saapuivat perille» (sama). Tämä voinee johtua siitä, että vastaavaa (so. samakantaista) *va* -tunnuksellista adj:a yleisesti ei käytet-täne. Runomittainen kielenkäyttö aiheut-taa helposti tällaisia poikkeuksia; esim. »Myös ihmisenkin retki on *haihtuvainen* hetki» (virsi 403: 4); — »Lamput *pala-vaisina* juoksee yljän luokse» (149: 4); — »yks liike pettää voi *pileväisenä*» (Eino Leino).

Siihen käsitykseen olen kuitenkin tullut, että nykysuomenkin akt. I parti-siipin *-inen* -tunnuksellisista johdannai-sista voi sanoa mitä Genetzin kieliopissa niistä sanottiin 1880-luvulla, että nim. ne ilmoittavat pysyväistä, kestävää ominaisuutta.² Tämä koskee nykyistä Raamatunkin suo-mea; esim. »te, Herraa *pelkääväiset*, kiit-täkää Herraa» (Ps. 135: 20); — »Kuulkaa, kaikki *janoavaiset*, tulkaa veden ääreen» (Jes. 55: 1); — »Olkaa *armahtavaiset*, niinkuin teidän Isänne on *armahtavainen*» (Luukk. 6: 36); — »Loppunut on vaski-rumpujen riemu, lakannut *remuavaisten* melu» [hävitetyssä, ennen iloisessa Jeru-salemmissa] (Jes. 24: 8); — »Oppikoon nainen hiljaisuudessa, kaikki puolin *alistuvaisena*» (1 Tim. 2: 11). — Samoin virsikirjan uusinta laitosta; esim. »Kuin isä lastaan rakastaa Hän armahtaa ja *pelkääväistään* muistaa»; — »Ah, pyhä

¹ Että *pysyväinen* kuuluisi vain hengellisen tyyliin, kuten olen nähnyt sanot-tavan, on erehdys.

² Tätä ei mainita 1900-luvun aikana ilmestyneissä, kieltämme koskevissa kir-joissa.

rakkaus on side *kestäväinen*, on nöyrä, hiljainen, vikoja *»peittäväinen»*; — »Tarjoo turha maailma - - - *hehkuvaista* hekumaansa.»

Mutta uusimpaan Raamatun suomenokseen jätettiin vanhasta eräitä *-vainen*-johdannaisia, joita muussa nykysuomessa harvoin käytettäneen paitsi ns. hengellisessä; esim. »Tulkaa minun tyköni, kaikki *työtätekeväiset»* (edellisen komitean ehdotuksessa: »työtätekevät»); — »Jumalamme on *kuluttavainen* [ed. kom. ehd.: »kuluttava»] tuli»; — »niitten [hedelmäpuiden] hedelmät ovat *ravitsevaiset* ja niitten lehdet *parantavaiset»* (Hes. 47: 12; — uusi sanonta, ei vanhan käännöksen); — [jumalisuudella] on elämän lupaus, sekä nykyisen että *tulevaisen»*; — »ei meillä ole täällä pysyväistä kaupunkia, vaan *tulevaista* [edell. ehdot. »tulevaa»] me etsimme»; — »kuka on teitä neuvonut pakenemaan *tulevaista* vihaa?» (Toisaalta myös esim. »enkeliä alle hän ei alistanut *tulevaa* [vanhassa käännöksessä: »tulevaista»] maailmaa, josta me puhumme.) Tällaiset sanat, vaikka vieläkin elävät hengellisessä puheessa ja kirjoituksessa, tuntuvat tietysti sitä arkaistisemmilta, mitä vieraampaa hengellinen kieli kullekin on.

Ne kestävät ominaisuudet, joita *-vainen*-nominin yleensä ilmituovat, ovat

suureksi osaksi psyykkisiä tai psyykkisyysillisiä (ks. ylempiä), mutta eivät aina; esim. imettäväsheimon imeväinen, kulkevainen mies, eläväinen = syöpäläinen. Sen vuoksi niitä tarvitaan esim. runouden ja muiden hengentuotteiden erittelyssä, sielunhoito- ja luonneopissa, kaunokirjallisuudessa yms.

Lisättäköön että pelkkä *va- ~ vä-*partisiippikin adjektiivina usein ilmaisee pysyvää ominaisuutta; esim. »naisille, jotka tunnustautuvat *jumalaapelkääviksi»* (1 Tim. 2: 10); — »Alttius keuhkautiin voi - - olla *periytyvä* ominaisuus» (L. I. Paloheimo); — »Kaikki kolme henkilöä ovat olleet - - perinnöllisesti liikaherkkyyteen *taipuvia* yksilöitä» (Gösta Becker); — »rakkausrunoelmassa 'Ukon lintu ja virvaliekki' jälkimmäinen esiintyy - - alati *muuntavana*, muotoaan *muuttavana»* (Raf. Koskimies); — »kirjailija haluaisi luoda suurta, *kestävää* taidetta» (Viena Korhonen); — »*Vaihtuvista* tunnelmistaan nuorukainen laulaa» (Raf. Koskimies); — »*Elävä* kirkko on *tunnustava* ja *palveleva* kirkko» (Kotimaa 1947); — »*Sä pelkääviäs* rakastat, lähestyt *etsiviäs»* (nyk. virsikirja); — »*Sä* kärsit kuoleman, niin että *uskovas* sais ilon taivahan» (sama); — »työntekijä, jolla ei ole *riittävä* itsekritiikkiä» (Martta Haatanen). E. A. T.